

Staša Grahek *Svetovi in glasovi Tetine zgodbe*

Patrick White: TETINA ZGODBA (The Aunt's Story, 1948)

Prevedel Vital Klabus

ŠOU – Študentska založba, Ljubljana 1998

(Knjižna zbirka Beletrina)

»Sprva sem mislila, da ne bi mogla živeti nikjer drugje kot na Meroëju in da je Meroë moje telo in moja duša, zdaj pa že začenjvam slutiti, da je mogoče bivati v vsakem kraju, odvisno pa je seveda od tega, koliko nepomembno je tvoje življenje.«

Nepomembnost življenja je neomejena, telo in duša Teodore Goodman pa lahko in tudi zares živita v vsakem kraju. *Tetina zgodba*, nenavadni »bildungsroman« Patricka Whita, se zaustavi v treh. Trije kraji te zgodbe so hkrati trije kontinenti, verjetno ne po naključju prav tisti, ki jih je Patrick White obpotoval v letih, v katera je postavljen roman: Avstralija, Evropa, Amerika, ko je svet pokal po šivih v grožnji najhujše katastrofe človeštva.

Tetina zgodba, izšla je leta 1948, je tretji roman nobelovca Patricka Whita. O njem je govoril kot o svojem najljubšem romanu, čeprav z njim ni doživel kakšnega posebnega uspeha. O njegovem nastanku je napisal: *Med vojno sem s brepenenjem razmišljal o avstralski pokrajini. To, pokopališče poveljnega Londona in pa nizkotna želja, da bi si napolnil trebuh, me je pripeljalo do tega, da sem požgal svoje evropske mostove. Medtem sem v Londonu, v Aleksandriji, na poti stran, in na palubah čezmorskih ladij pisal Tetino zgodbo. Silno me je veselilo, ker sem se lahko spet svobodno izražal, toda nihče, ki se ukvarja s tem, kako se izkopati iz ruševin, ki jih je pustila svetovna vojna, se ne more kaj dosti zanimati za*

romane. Avstralci, ki so bili manj vpleteni, so bili tudi manj prizadeti. Večini se je zdela knjiga neberljiva, ravno tako, kot se jim je zdel nerazumljiv naš govor tista prva leta v Castle Hillu. Nikoli se nisem počutil tako tuje. Zaradi neuspeha Tetine zgodbe in potrebe, da se jezika naučim na novo, sem se spraševal, ali naj sploh še kdaj napišem kakšno besedo. (Patrick White, iz: *Nobel Lectures, Literature 1968–1980*)

Teodora, tista, ki jo ljubijo bogovi, je ena izmed Whitovih »razsvetljenih«, človek iz popolne notranje samote in osame. Samo sebe Teodora imenuje »poosebljena klavnost«. Ko jo na začetku knjige ugledamo v Sydneyju ob truplu njene matere, je suha, usnjata, rumena stara devica in taka tudi ostane, ko jo tristo petdeset strani pozneje v Ameriki odpeljejo v blaznico.

Čprav je *Tetina zgodba* na videz zložena iz milijonov koščkov dialogov, podob, opisov, miselnih tokov, je verjetno enako zgodba o duhovnem iskanju kot zgodba o duhovnem zgubljanju. Teodora se po materini smrti nekaj več kot štiridesetletna odpravi stran, na pot. Iz Sydneyja krene na potovanje, ki nezmotljivo kliče v spomin Odisejo in z njo predvsem Joyceovega Uliksa. Teodorina legendarna dežela je Meroë, prostor njenega otroštva, avstralsko posestvo, ki ga z mamó zapustita po očetovi smrti. Njegovo ime je tudi ime starodavne prestolnice Etiopije, kjer so vladale ženske dinastije. Ko proti koncu te poti, dozdevno »že čisto nora«, piše sestri o vrnitvi domov, v Avstralijo, govori o Abesiniji, o abesinski pomladi. Svojo Abesinijo najde na ameriškem zahodu, sredi rumene pokrajine koruze. Med Avstralijo z začetka in Ameriko s konca je še Evropa, vmesni prostor v senci vojne.

Prvi del romana z naslovom *Meroë* je razmeroma trdna pripoved o Teodorinem otroštvu. V njem se sprva nejasno, potem pa zmeraj bolj razločno in dokončno zarisujejo pregrade, ki Teodoro ločujejo od preostalega sveta. Že moto k prvemu delu, ki ga je White, tako kot moto k tretjemu, zadnjemu delu, našel pri feministično usmerjeni pisateljici s konca 19. in začetka 20. stoletja Olive Schreiner, govori o »samotni deželi osebnega izkustva, ki v njej

nikoli ni slišati korakov bližnjega«. Začetek zgodbe je trenutek Teodorine osvoboditve. Ta napoči s smrtjo matere, ki jo je dolgo negovala. Vrnemo se v Teodorino otroštvo, kjer gledamo nelepo, rumeno, pametno androgino bitje, ki jezdi in se potika okrog s puško. Pri dvanajstih vanjo udari strela, takrat doživi srečanje s popotnikom, ki je eden izmed »njenih«: *»Potisni ga v bišo, pa se ustavi, obmiruje. Zato nekateri gredo v bribe, drugi pa pravijo, češ to so norci.« ... »Pravijo, da so to norci,« je zazehal mož. »In mogoče imajo prav. Četudi – kdo pa je nor in kdo to ni? Mi labko poveste, mlada Teodora Goodman? Stavim, da ne morete.«* Čeprav Teodora brez očitnih emocionalnih vezi in vztrajno ponavljajoč, da bi šla, ostaja. Tudi še potem, ko oče umre, ko posestvo odprodajo in se z materjo preseli v Sydney. Ko gospa Goodman navsezadnje umre, Teodora odide.

V drugem delu *Tetine zgodbe* z naslovom *Jardin Exotique* se Whitova pripoved zgosti v skoraj nepregledno in neprepoznavno vrvenje likov, usod, zgodb in dialogov. Teodora, v prvem delu še izrisan in trdno stoječ lik, se v tem delu izmika neposrednemu pogledu in se naseljuje v druge, sicer prepoznavne, a podobno neoprijemljive like. Paradoksalno je to prav tisti del romana, ki je najtrdneje umeščen v zgodovinski čas, saj ni nobenega dvoma, da gre za trideseta leta tega stoletja, čas naraščajoče nestrpnosti proti Judom, čas Hitlerjevega vzpona, čas španske državljanske vojne, omenjajo Lenina in Kerenskega, govor je o revoluciji in meščanstvu. *»Po vsej gotski lupini Evrope, po kateri ni bilo nikoli toliko kupovanja in prodajanja, napol dragocenih teženj, bikove krvi in nagačenih golobov, so pokali kamniti oboki, boleča divjina, v kateri so dubovi Homerja in sv. Pavla in Tolstoja čakali na polom.«* Gostje Hotela du Midi so življenjske naplavine od vsepovsod, Teodora se jim približa tako, da vstopa mednje in vanje. Njeno življenje se pomnoži in razleze, neločljivo postane od drugih, kraji in časi so spremenljivi in nezavezujoči, slepila in resničnosti so eno in isto. *Razložiti ni mogla. Ničesar ni mogla razložiti, še najmanj od vsega svojih več življenj.*

Z ognjem, požarom v Hotelu du Midi, se konča evropsko poglavje Teodorine zgodbe. Z besedami *Labko da se bom celo urnila v Abesinijo* se teta preseli v nov, novi svet, v Ameriko. Uvaja ga spet moto Olive Schreiner – *Kadar je tvoje življenje najresničnejše, si zame nor*. Teodora zdaj potuje prek rumenih koruznih polj Amerike, za nekaj časa se ustavi pri neki podeželski družini in se potem naseli v samotni hiši, ki je predzadnja postaja njene poti – od tam jo namreč odpeljejo v mesto, tja, kjer so ljudje, ki bodo poskrbeli, da ji bo udobno. Središčni lik, ki daje tretjemu delu romana tudi ime, je Holstius, produkt Teodorinega duhovnega razsutja, spravljeni razlagalec, ki jo pripravi na novo življenje. Čeprav Teodora ni upornica in se njen konflikt z okoljem nikoli ne zaostri, jo na koncu vendar čaka pomiritev s sabo in svetom, odhod v spokojnost.

Norost, ena izmed najprivlačnejših tem sodobne literature, in literarno ubesedenje njenega razvoja nista tisto, zaradi česar se zdi *Tetina zgodba* resnično mogočen roman. Vse je v jeziku, ki ga Patrick White vleče iz dramskega, predvsem pa iz pesniškega dela svoje ustvarjalnosti. Zdi se, da ima jezik v romanu popolnoma samostojno, osrednje mesto, zgodbi, ki jo pripoveduje, služi samo včasih, poljubno, po svoje. Osupljajo silovite, presenetljive metafore, njihovo obilje in slikovitost, intenzivnost, s katero si sledijo, osupljajo dialogi, ki jih beremo, kot bi slišali glasove, osupljajo opisi narave, za katero niti ni jasno, ali obstaja v resnici, v spominu ali v blodnjavah.